

ANTROJI DALIS

MOKSLAS, MENAS, LITERATŪRA

1987 m. sausio mėn. 10 d. / January 10, 1987

Nr. 6 (2)

KERTINĖ PARAŠTĖ

Kol entuziazmas dar neataušęs

I liaudies minklę — Kokie metai trumpiausi? atsakoma: Nauji metai. Panašiai galima klustelti: Kokia pradžia labiausiai žadanti? Be abejo — naujametinė.

Todėl ir kniet, kol entuziazmas dar neataušęs, pateikti kelis pageidavimus. Yra daug dalykų, kuriuos galima įkūnyti, tik reikia naujametinio ryžto.

Ižengėme į Lietuvos krikšto sukakties metus. Juos ruošiamasi prasmingai paminėti įvairiuose frontuose. Skaitome spaudoje, kad Bruno Markaitis kuria jubiliejine oratorija „Baptizo vos“ (Krikštijū jus) Bernardo Brazdžionio žodžiais. Ji bus atlikta Toronte su jungtiniu chorų, solistais, orkestru. Bernardui Brazdžioniui pagerbti kantatą „Per pasaulį keliauja žmogus“ yra parašęs Bronius Budriūnas. Ir šioji bus atlikta šiemet Los Angeles.

Tai platus mostai. Tačiau norisi minimų ir kitų kompozitorių paklausti: Ar negalima sukakties progą, pasitelkus produktivius lyrikus, sukurti kelias Velykų ir Kalėdų giesmes? Turiu minty tokias, kad savo melodingu paprastumu išliktų sąmonėje ilgą laikui, būtų mieliai giedamos ir tuo praturtintų pernelg skurdų savų giesmių repertuarą.

Dailininkų raginti nereikia. Jų ligišolinis našumas prašoka visus lūkesčius. Daugelio tautiečių rezidencijos pergrūstos tapybos, grafikos darbai. Sakysčiau, net nėsningai pergrūstos. Ne sykį pamatai žymaus dailininko kūrinių pakabintą niūrioje kėrtėje, verandėje, ar dėl vietos stokos užkištą pasienyje, net laikoma garaže.

Tad ar nevertėtų suorganizuoti metinės atliekamų paveikslų parodos. Jose už prieinamas kainas pardavinėti tuos originalus meno gerbėjams, kurie tikriausiai yra pasirodę įsigyti kūrinių pakabinti garbingoje vietoje.

Prieš Kalėdas gavau brangią dovaną iš buvusios Kauno IV gimnazijos mokytojos Valės Barmienės — *Literatūros lankų* komplektą. Betvarkydama savo lituanistinę biblioteką, mokytoja nusprendė, kad šitie *Literatūros lankai*, kurių neturėjau, man bus naudingi. Žinoma, kad bus. Už tai labai ačiū.

Esu tikras, išsivijoje yra žmonių, kurie nori praretinti savo bibliotekėlių kračius. Būtų gera,

jei mūsų veiklios organizacijos kartkartėmis surengtų tokių visuomenei atiduodamų antikvarinių leidinių išpardavimą. Lėšos eitų kultūriniam reikalams. Šitaip būtų pradėta graži „knygų kitiems perleidimo“ tradicija.

Išsivijoje nauja knyga nėra deficitinė prekė. Priešingai — dažnu atveju ją reikia siūlyti skaitytojams. Kai kurios vertingos knygos ilgai užsiguli leidyklose. Per ilgai.

Bet pasitaiko neeilinio užsėdimo platinti užsigulėjusias knygas. Pavyzdžiui, Los Angeles spaudo bičiulis Valentinas Varas knygu pirkėjų suranda įvairiuose lietuvių sąsąkrydžiuose. Kad ir „piknike po stogu“. Prikalbino jis *Lietuvių dienų* leidėją Antaną Skirį duoti jam kelias stirtas sandėlinių knygų ir jis bandysias, truputį sumažinta kaina, pardavinėti žurnalo metiniame piknike. Ir pardavė. Vien tik *Meškiuko Rudnosuko* (jau kelintos laidos) aštuonis egzempliorius. Valentinas stebisi: Kaip tokia vaikų klasika gali gulėti sandėlyje?

Gal atsiras ir daugiau tokių sumanių pasiryžėlių knygnešių. Bus nauda ir leidykloms, ir visuomenei.

Neužmirškime rečitalinio meno, kuris mūsų kultūrinuose savaitgaluose yra itin reikšmingas. Norėčiau tarti kuklų pageidavimą: kuo stipriau interpretuoti liaudies dainas. Jų atlikimas turi paveikti klausytojus. Ir paveiktas tik tada, kai bus dainuojama ne iš pareigos lietuvių, bet iš meilės tai dainai.

Jei ką nors linkėčiau teatralams, tai tik dažnesnių pasirodymų. Suprantama, jų efemeriškas menas yra vienas iš sudėtingiausių. Dirbama su kolektyvu — ilgai, kantriai, įtemptai. Gimsta vienas spektaklis. Važiuojama į festivalį. Gastroluojama. Daug laiko išeina. Daug išlaidų. Rodos, nederia iš tokio scenos sambūrio daugiau ko pageidauti. O vis tiek norėtusi, kad mėnesių, kartais net metų tarpas tarp statomų pjesių ne didėtų, bet mažėtų. Dirbant su keliom sudėtim, gal galima pastatyti ne vieną, bet du vaidinimus per metus.

Gal šios pastabos nebus užmirštos Naujųjų metų entuziazmui ataušus.

Pr. V.

Dul - dul - dūdelė

Neskelbti arba užmiršti amžininkų prisiminimai apie Lietuvos Valstybinės operos solistą Kiprą Petrauską

RAIMUNDAS MARIUS LAPAS

Biografinė uvertiūra

Kauniečiams pirmą kartą Kipras Petrauskas malonumą padarė, dalyvaudamas 1908 m. gegužės mėn. 22 d. „Dainos“ draugijos suruoštame miesto teatre lietuvių vakare. To vakaro programa susidarė iš koncertinės bei vaidybinės dalių. Koncertinėje dalyje dalyvavo pats Kipras, kompozitorius M. K. Čiurlionis, muziko V. Nacevičiaus vedamas „Dainos“ draugijos choras. Čiurlioniui akompanuojant, Petrauskas su dideliu pasisekimu padainavo Glinkos „Aušrinė žvaigždė“, ariją iš Verdi operos „Verteris“ bei Dargomizskio „Vestuvės“. Labai teigiamai savo recenzijoje atsiliepė laikraštis *Sievers — Zapadnyj Telegram*.

Antro tokio — neturėsime...

Poetai — laimingi: didelė dalis jų galios glūdi jų nežinojime. Nereikia tik, kad jie per daug gyvai ginčytųsi dėl jų meno istatymų: čia jie nustoja savo žavingumą, sykiu išryškindami savo stacionariškumą — kaip žuvis iš vandens ištrauktos, jie tuščiai bylinėjasi beįsistatytose teorijos plotuose...

Ne veltui šie Nobelio laureato prancūzo Anatole France žodžiai glūdi Kipro asmenybėje. Jau nystėje Anatole France buvo laikomas rafinuotu menininku, atkakliau siekias formos negu minčių žaismo, bei aistringai entuziasti tobulo grožio, dažnai ciniškas žmogiškoms institucijoms. Šviežiam, Petrapily pradėjusiam lietuviui dainininkui, o paskui grįžusiam įsteigti savo numylėtam Kaune — Lietuvos laikinoje sostinėje Valstybės operą galėjo būti panašūs pergyvenimai. Iš tikrųjų, negražūs tie žodžiai „gal“ arba „galėjo“. Tarsi paimk ir sudramatink žmogaus likimą! Tačiau parūpo toliau pagvildinti cituotus France žodžius su bostoniškiu rašytoju — asiu Santvaru. Santvaras sutinka, jog turbūt France yra daugiau ar mažiau teisus, kai jis kalba apie „tuščią bylinėjimąsi bevaissiuose teorijos plotuose“. Blogiau būna, kai poetai nugrimzta į tarpusavę neapykantą — tada iš viso jie negali susiprasti ir susikalbėti. Tačiau kaip velionis Kipras į tą samprotavimą atsilieptų, šiandien būtų sunkoka įspėti, nes tokių temų mūsų bostoniškas poetas su Kipru niekad negvil-deno. Konstatuotina tik viena — mūsų tautinės kultūros ugdymui jis nebuvo šaltas ir tai jam

nebuvo svetima. Jis mėgo poeziją, paskaitydavo naujais lietuvių autorių poezijos knygas, gan arti-mai bendravo su poetais Faustu Kirša, Kaziu Binkiu ir Baliu Sruoga. Gal daugiausia su Kirša, nes pastarasis taip pat mėgo pasėdėti prie kortų stalo ir pastumdėti biliardo kamuoliukus. Kiprui tie žaidimai, medžioklės ir meškeriojimai būdavo atgaiva po įtempto darbo teatre.

Iš praities gramofono

Dažnai mūsų radio laidose skamba žinomesni Kipro įrašai — operų arijos bei lietuvių liaudies dainos. Dauguma jų senų 78 APM prieškarinių plokštelių bu-vo restauruotos ir išleistos ilgo grojimo plokštelių forma Rygoje, Leningrade ir Londone. Idemiau-si įrašai, pirmutinės per Kipro karjerą įdainuotos plokštelės, de-ja, iki šiol mažai žinomos ar girdėtos. Vilniuje gyvenantis diskografas — plokštelių rinkėjas Algirdas Moteika užpėvėti metų *Kultūros barų* Nr. 12 savo straipsnyje apie Petrausko diskografiją kaip tik išskėlė pirmųjų „Vox“ bendrovės Kipro įrašų klausimą. Minėtos plokš-telės buvo Kipro įdainuotos dar prieš jo „Odeono“ plokštelių išleidimą 1924 metais. Moteikos nurodytos „Vox“ matricos parodo, jog 354A įrašyta Fausto kavatina su orkestru rusų kalba, 3551/2A Kavaradosio arija iš operos „Tosca“ III veiksmo italų kalba. Tačiau ir ankstyvesniuose įrašuose nesiribota tik arijomis. Štai Kipras įdainavo į Nr. 573B simpatinga, nuotaikingą Bleich-mano romansą „Pavasario dai-na“, o kitoje pusėje Nr. 574B Antano Vanagaičio harmonizuotą liaudies dainą „Dul-dū-dūde-lė“. Apie kitus įrašus Moteika net nežinojo, kreipdamas šio straips-nio skaitytojų dėmesį reikia-miems papildymams. Ir tarsi iš praities gramofono nusišypso iš tolimos Chicago RCA Victor bendrovės šuniukas „Nipper“ su žinia, jog yra žinoma dar viena Kipro Petrausko plokštelė „Vox“ serijoje. Plokštelėje su matricos Nr. 351A Kipras italų kalba įdainavo ariją „Addio, Mignon“ iš Thomas operos „Mignon“, o kito-je pusėje 352A „Che gelida manina“ iš Puccini operos „La Boheme“. Aišku, tais laikais Kip-ras „Vox“ plokštelių etiketėse buvo rašomas „K. I. Piotrovskij“. Iš esamų matricos numerių galima saugiau spėlioti, jog „Kiprijašas“ (kaip jį vadindavo jo geras bičiulis garsusis Šalia-pinas) buvo įdainavęs ir daugiau kūrinių „Vox“ bendrovei.

Jubilatas

Didžiojo rusų kompozitoriaus Rimskio-Korsakovo kūryboje „Kitežas“ užima kiek specifinę vietą; opera visa persisunkusi mistika, simbolizmu, legendarine dvasia. „Kitežas“ dažnai vadi-namas „rusišku Parsifaliu“; šis palyginimas su Richardo Wagne-



Kipro Petrausko vaidintų operinių rolių nuotraukinis kolazas.

Kipras Petrauskas prie fortepijono — Nepriklausomybės laikų nuotrauka.

neramiai vaikščiodavo, krenkš-davo, kosėdavo, seilėm apspiau-dydavo aukštą scenos sienas (sienos buvo dulkėm padengtos, tai nieko nebuvo matyti). Tą vakarą, pasakoją Stasys Sant-varas, buvo vaidinama Verdi opera „Otello“, kurioj ir aš turėjau mažą Rodrigo vaidmenį. Matydamas tą Kipro nerimą, tą jo nervingumą (aišku, ir man pa-čiam nebuvo linksma), neištve-riau, priėjau prie jo ir gan naiviai paklausiau:

— Maestro, jei Tamsta taip ne-rimsti, jei dabar taip jaudiniesi, tai kas bus, kai išėisi į vaidinimo aukštę?

Kipras pažūrėjo į mane, šyptelėjo, paėmė mane už pa-rankės, privėdė prie dekoracijų slenkestelio ir tarė (žodis žodin, tokių dalykų negalima pamiršti):

— Santvarai, ar matai tą slenkstį? Iki to slenkščio aš esu Kipras Petrauskas, kvailas Kipras, bet, kai tą slenkstį peržengsiu, aš būsiu Otello, kitas žmogus, visi kvailiojimai savaime pradinga...

Didžiojo rusų kompozitoriaus Rimskio-Korsakovo kūryboje „Kitežas“ užima kiek specifinę vietą; opera visa persisunkusi mistika, simbolizmu, legendarine dvasia. „Kitežas“ dažnai vadi-namas „rusišku Parsifaliu“; šis palyginimas su Richardo Wagne-

mas ir chorų partijose.

Ar ne savotiška, kad Kipras Petrauskas — šis gyvenimo laimėtojas scenoje — dažniausiai briliantiškas „pirmas meilužis“ — savo meno triumfo jubiliejui pasirinko šią rusišką mistišką operą, kur jam tenka gyvenimo nuskriausto, net ubagų nieki-namo „paskutinio girtuoklio“ rolę? Keista?

Ir nepaisant pasirinktosios rolės, kaip pažymėjo tą 1936 m. gruodžio mėnesio vakarą *Lietuvos aid* recenzentas muzikas Vladas Jakubėnas, publika kėlė ovacijas, karštai sveikino jubila-tą bei artistus ir ne sykį šaukė į sceną taipgi ir meno vadovus diri-gentų M. Šteimaną ir režisierių P. Oleką.

„Kitežas“ — viena iš geriausių rinktinių operų plačiame Kipro Petrausko repertuare.

Balsas — efektyviausia nuotaikos perteikimo priemonė

„Kipro Petrausko balsas? Sun-ku apie tai ką nors naujo pa-reikšti. Iš vienos pusės — dide-lė Dievo dovaną; iš antros — gili kultūra ir puiki mokykla. Techniškai žiūrint, sklandus, puikiai funkcionuojantis instru-mentas, tobulai išlygintas tiek skalės, tiek dinaminio perėjimų atžvilgiu. Tembras švelniai, giedriai lyrinis, bet, kur reikia, ir ne be dramatinio akcentu, ir švelniausias „pianissimo“ vi-suomet gali verst galingu „for-tissimo“. Vaidyba santūri, operiš-kai stilinga, o kartu liudijanti stambų scenišką talentą. Tačiau kas svarbiausia — visa tai Dievo suteikta tokiu gausumu, kad kilo pasaulinio masto artistas, harmo-ningas, išbaigtas, suliejęs visus savo duomenis į vieną organinę visumą...“

(Muzikos recenzento Vlodo Jaku-bėno žodžiais, tarti Kipro Petrausko jubiliejiniiais 1936 metais)

Iš ilgamečio patyrimo pasemta gili teisybė

„Ot Boga maj posoch, ot Boga svirel!“

Jurgis Baltrušaitis

„Turbūt šį tą prisimenu, šį tą mačiau ir matau. Kipras Pet-rauskas, eidamas į sceną, visada žėgnodavosi. Kodėl tokio didelio talento ir tokio lakauso balso dai-nininkas tai darė? Esu tikras, jis taip elgėsi tik dėl to, kad savo sielos gėlmėje gyvai jautė, jog „Ot Boga“ ir jo „posoch“, ir jo „svirel“... Be abejo, tai su-mažindavo sunkų ir nelengvai paaškinamą netikrumą, su kuriuo kiekvienas aktorius

(Nukelta į 2 psl.)

Šiame numeryje:

Kol entuziazmas dar neataušęs • Prisiminimai apie Kiprą Petrauską • Lietuvių imigracija į Kanadą • Jonės Kvietytės-Young eilėraščiai • Australas, dainuojąs lietuviškai • Botanikas dr. Gin-taras Kantvilas • Jono Jurašo spektaklis Muenchene • Mintys po teatro festivalio • Chicagos teatruose

Dul - dul - dūdelė

(Atkelta iš 1 psl.)

žengia į sceną, atsakydamas savojo „aš“ ir persikūnydamas į kitą žmogų. Prisimenu, tuo klausimu tikrai vaizdingai pasisakė kitas iškilus mūsų Operos teatro solistas — Ipolitas Nauragis. Jis taip tarė: „Visada bijau į sceną eiti — tuo metu žmogus jautiesi, kaip šuva, metamas į upe. Jei neplauksi — prigersi...“

(Iš rašytojo Stasio Santvaro laiško R. M. Lapui 1985 m. vasario mėn. 5 d.)

Didžiuliam karo išvakarių kaleidoskope

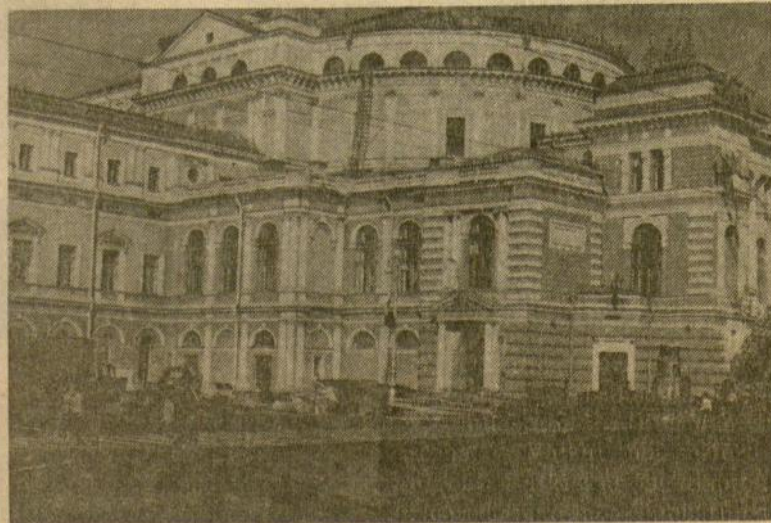
Ant mūsų rašomojo stalo guli pageltonavusi laikraščio iškarpą. Sena, sutrupėjusi iškarpą. Trapi, tarsi artisto dalia. „Balandžio mėn. 19 d. Vienybės įstaigoje atsilankė Lietuvos operos dainininkas ir koncertų rengėjas p. Vasiliaskas, kuris buvo atvykęs į Ameriką trumpam laikui ir bal. 22 d. vėl atgal grįžta į Lietuvą. P. Jonas Vasiliaskas atvyko čia atlikti kai kurių reikalų, igaliojtas Lietuvos Valstybės Operos dainininko Kipro Petrausko. Pasaulinės Parodos proga atvyks rudenį ir bus surengta keletas viešų koncertų. Manoma, kad keletas koncertų įvyks ir kitose didesnėse lietuvišiose apgyventose kolonijose, kaip Chicagoje, Clevelande, Detrote, Bostone ir kitur. Pirmasis didžiulis koncertas įvyks New York'e Carnegie Hall. Tuo reikalu p. J. Vasiliaskas jau susitarė. Apie rugpjūčio mėn. p. J. Vasiliaskas atvyks vėl į Ameriką paruošti kai kurių parengiamųjų darbų. Vėliau atvyks į Kipras Petrauskas“. Bet Kipras po visų angažavimų nevyko į JAV, kas, žinoma, sukėlė skaudų Amerikos lietuvių apsiuylimą. Buvo žinoma, jog Kipras koncertų nemėgo, dažnai pats sakydavo: „Koncertinėje scenoje aš esu tik Kipras, jaučiuosi, lyg būčiau nuogai nurengtas klausytojų akivaizdoj“. Bet ar toji buvo tikra Petrausko atsisakymo nuo kelionės Amerikon priežastis, šiandien sunku pasakyti. 1939 metais Europoj jau kvepėjo atkylančio karo parako dūmai, tai gal ir tas netikrumas Kipro apsisprendimą pakeitė...

„Būti ar nebūti“

1934 metais *Naujosios Romuvos* redakcija skubėjo pranešti šią žinutę: „Vasaros pradžioje bus pradėta sukurti turistis-



Jaunasis Kipras Petrauskas Petrapilio konservatorijoje 1910 metais.



Marijos teatras Petrapily, kur Kipras Petrauskas pradėjo operos solisto karjerą. Dabartinių dienų nuotrauka.

kai propagandinio turinio filmas su Kipru Petrausku. Pagrindė bus Lietuvos gamta. Filmos scenarijų parašė L. Dovydenas. Kadangi pas mus nėra garsinių filmavimo aparatų, tai dainavimo fiksuoti Kipras Petrauskas važiuos Berlyną“.

Ir kaip tokią žinutę neišaiškinti? Detektyviškai parūpo „išknisti“ faktus iš gyvųjų liudininkų lūpų. Pavyko pora detalių „nuluptyti“ iš vieno šio projekto „kaltininkų“, būtent mielo bičiulio rašytojo Liudo Dovydeno iš Massachusetts:

„Taip, toks sumanymas buvo, iškeltas, berods, A. Jurgelionio, iš tikro Kūno kultūros rūmų. Buvo prie to sumanymo prisidėjęs Daudzvardas, kaip Šaulių Sąjungos pareigūnas ar kaip savęs paties atstovas. Scenarijų parašiau, gan ilgoką — braukimui medžiagos — ir atidaviau, gerai nebeatsimenu, Jurgelionui ar Daudzvardui. Petrauskas

buvo numatytas dainai, kaip žymus artistas — dainininkas, nes filmas, kaip tada vadino, buvo taikoma turizmui ir Amerikos lietuviams kviesti tėvų žemėn, kur skamba dainų šalies daina ir garsūs dainininkai. Kiek atsimenu, buvo manoma pakviesti Vincę Jonuškaitę, J. Mažeiką ir Grigaitienę. Projektas toli nenužengė, nes susidurta su didelėmis išlaidomis ir su nedidele patirtimi tokiam nepaprastam užsimojimui“.

Gaila, kad toks filmas liko nesuskutkas. Ko gero būtų išlikęs iki šių dienų Lietuvos konsulato archyvuose New York'e ar Chicagoje? Bet ir čia įrodymas, kad nei menkutis lietuviškas litukas, nei „the almighty American dollar“ nebuvo gaudomas ir aukojamas „tokiam nepaprastam užsimojimui“, nors turizmo atžvilgiu dividendai finansiškai būtų praturtinę mūsų kraštą.

Čia gal ir taipogi glūdi paslaptis, kodėl mūsųose prieš karą negimė ar negalėjo gimti tautinė lietuviška kinematografija.

(Iš rašytojo Liudo Dovydeno korespondencijos su R. M. Lapu 1986 m. rugsėjo mėn. 14 d.)

Ne vien žydų valgykloje

Beje, Kipras Petrauskas buvo žinomas ir už operos scenos. Štai neseniai *Draugo* kultūrinio priedo puslapiuose energingas mūsų išeivijos teatrologas Vitalis P. Žukauskas pateikė pluoštą vinječių iš Kipro Petrausko gyvenimo, jų tarpe ir epizoda, kaip didysis mūsų operos solistas buvo apatžintas Kauno senamiesčio žydų valgykloje. Panašių istorijų buvo ir daugiau. Štai Juozas Klimas (pagal Vilniuje leidžiamą žurnalą *Nemuna*, 1968 metų Nr. 5) savo prisiminimuose atpasakoją įdomų nuotykį Kipro žodžiais:

„Kartą važiuoju su draugais atvira mašina per Varnius. Sustojau gatvėje. Tuoj prie mūsų šaligatvyje subėgo vaikų būrys. Staiga vienas iš jų, rodydamas į mane ranka, tarmiškai ir sako:

— A zėl A zėl A kur aš joj mačioj? (Žiūrėk, žiūrėk, kur aš ji mačiau?), — pasakodamas Kipras nuostabiai atkurdavo tą sceną. — Vaikai tuoj sužiūro į mane. Vaikiškas smalsumas pasirodė man labai simpatingas ir nusišypojo. Staiga vienas sušuko: „Aaaaa!!! Ant muilo! Ant muilo!“ Pažino mane iš muilo etiketės — patenkintas baigdavo pasakojimą Kipras“.

Daina turi savo mostą ir mimiką

1939 metų žiemą Kaune kultūros pasauly iškilio nemalonus skandalas: Kipras Petrauskas pasitraukė iš Lietuvos Valstybės operos. Pasitraukė ne šiaip sau, o su viešu „artistiškai temperamentingu“ protestu, perskaitęs recenzento „Melos“ aprašytą „Manon“ premjeros recenziją spaudoje:

Protestuotojų prieš tilpusį Lietuvos aide 15.XI.1939 m. pikta ir neteisinga teatro šmeižiama.

Jau kelinti metai laikraščiai periodiškai talpina anonimiškus teatro šmeižimus. Jeigu tie anonimiški puolimai liestų tik paskirus asmenis, dar būtų mažesnė žala, bet jie paliečia visą Valstybinę įstaigą ir įžeidžia visą kolektyvą, eilę metų sąžiningai dirbantį savo darbu, tai jų daromoji žala tiek didelė, kad tylėti jau nebegalima.

Kraujas, nervai, sveikata aukojami teatrui, leidžiami valstybiniai pinigai, pasiekiami rezultatai, kurie iškelia mūsų teatrą į pirmąsias Europos teatrų eilės — o už tai susilaukiama lietuviškos spaudos šmeižo, skleidžiamo asmenų, siekiančių savo asmeniškų tikslų.

Tobulesnių teatrų ir geresnių dainininkų gal ir yra pasaulyje, didieji kraštai gal jų turi, bet visa tai dar neleidžia šmeižti mūsų teatro vien už tai, kad jis lietuviškas, iš lietuviškų jėgų sukurtas ir tik lietuvių sukurta.

Recenzijos turi būti taikomos mūsų lietuviškiems galimūmams, teisingos ir viešos. Jos negali būti anonimiškos, jos turi būti rašiusiojo pasirašytos, kad jis jautų atsakomybę už savo žodžius. Tada visi kritikuotų sąžiningai, dorai ir teisingai.

Neįmanomai šmeižtais klaidinama visuomenė, palaužiamas teatro autoritetas ir jo kolektyvo darbingumas.

Prieš tokį teatro anonimišką ujamą aš protestuoju kaip vienas pirmųjų to teatro kūrėjas — savanoris, kaipo visa amžių sąžiningai dirbęs savo darbu artistas, kaip, tikras savo Tėvynės sūnus, Lietuvis.

Protestuodamas, aš iš teatro išeinu ir negrįšiu, kol bus išaiškinti tie anonimiški šmeižėjai ir atiduoti viešam pasmerkimui. Su skausmu siejole apleidžiu teatrą, nes kitų kovos priemonių prieš tą bjaurią teatro grovimo kampaniją neturiu, ir nuo šios dienos nebelaikau savęs teatro trupės nariu.

Kipras Petrauskas

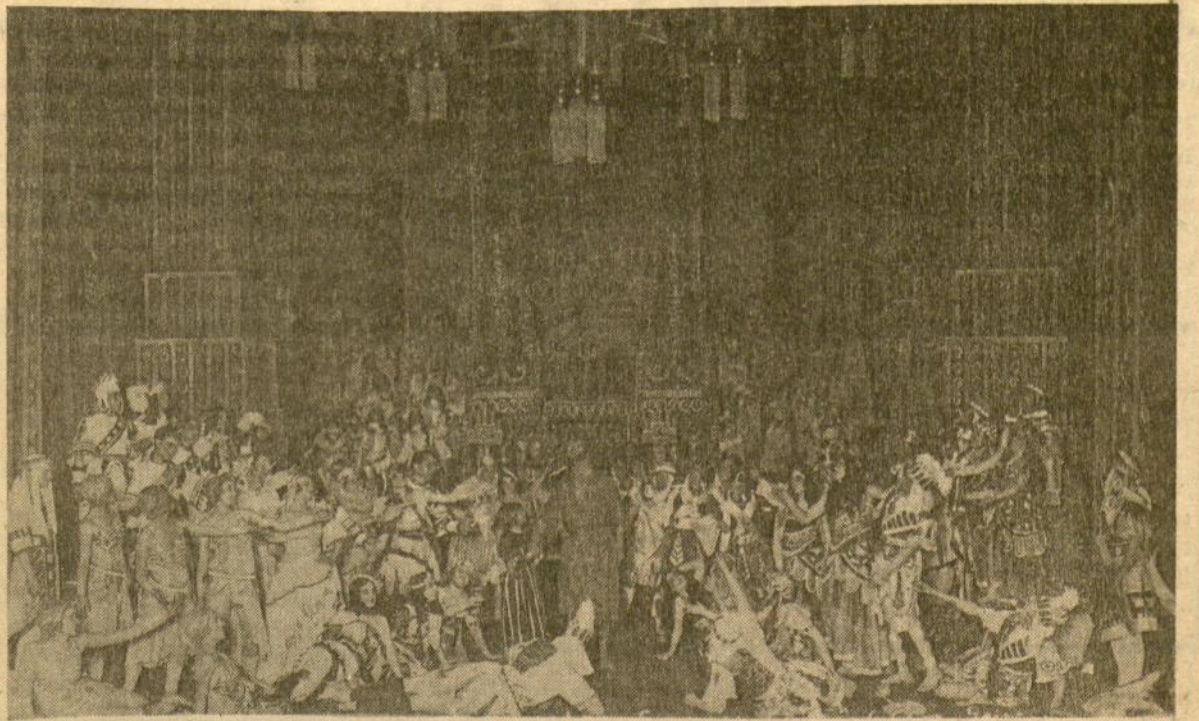
Bet štai antroji medalo pusė, anoniminio „Melos“ recenzijos dalis, išspausdinta *Lietuvos aide* 1939 m. lapkričio 15 d. laidoje. Įžangoje „Melos“ trumpai aptarė 19 amžiaus prancūzų operą, duodamas šiek tiek detalių apie kompozitorius Massenet bei Thomas, o toliau pačios kauniškos premjeros įvertinimą:

„Bet vis dėlto ar toji opera buvo mūsų operoje statytina? Nedvejodamas atsakysiu — ne. Režisierius Oleka ją labai kruopščiai ir vykusiai pastatė. Priklauso jam veik nieko negalėtum (nebent pirmojo veiksmo padavėjų šaržuotą „kostiuminį“ maršą, kuris su operos turiniu nesimezga).

Kostiumams, matyt, nepagailėta išleisti pinigų, ir jie, reikia pripažinti, yra nusisekę, puikūs, gėdos nepadarytų bet kokiam teatrui Europoje ar už vandenyno. Dobužinskio dekoracijos stebina savo efektais, grožiu ir kartu kultūringu nuosaikumu. Štarkos chorai, kaip visada, puikiai parengti. Bet tai ir viskas. Operoje yra dar ir kita ne mažiau svarbi — tai orkestras ir solistai.



Kipro Petrausko laidotuvės Lietuvoje 1968 metų sausio mėnesį.



Saint-Saens operos „Samsonas ir Dalilė“ pirmasis veiksmas. Centre — Kipras Petrauskas.

Saulėtame danguje nér tamsių debesų — tik šviesių debesėlių gražūs kontrastai

Kipras buvo malonaus ir taukaus būdo asmenybė. Jis nebuvo intrigantas; jo išimtinai padėtis nereikalavo intrigų jai palaikyti, bet aplamai jo būde ir nebuvo tokių tendencijų. Lietuvoje, ypač provincijoje, buvo paplitusi nuomonė apie Kiprą kaip tariamą mėgėją „paūžti“ alkoholiu ir damų tarpe. Vis dėlto, tai nebuvo teisybė. Mūsų didysis solistas daug laiko praleisdavo, medžiudamas ir stumdydamas biliardo kamuoliukus ar kortuodamas Metropoly, tačiau jis buvo santūrus. Jis mažai tekreipdavo dėmesio į jį garbinusias moteris ir jo nematydavai girtu. Petrausko ypatinga padėtis Lietuvoje galbūt pagimdė jame tam tikrą tingumą ir atėmė menininkams tipingą veržlumą. Jis nenoriai apsimindavo mokytis naujų, jam dar nežinomų operos rulių. Tačiau apsiėmęs greit ir tiksliai išmokdavo. Už Lietuvos sienų Vakaruose Kipras mažai tepasirodė. Atrodo, jog jam tai per daug ir nerūpėjo.

Paskutinis aktas

Kipro mirtį 1968 metų sausio 17 d. suspėjo sudarkyti, sudramatinti, nereikalingomis spalvomis ar lozungais nudažyti visa lietuvių spauda — tiek anapus, tėvynėje, tiek ir čia, išeivijoje. Mirtis tačiau skaudžiausiai visad paliečia velionio šeimą. Likimas leido pažinti Kipro žmoną Eleną Žalinkevičaitę-Alę Sidabraitę, bet iš jos lūpų apie paskutinę Kipro žemišką kelionę nepavyko išgirsti. Laimei, mūsų tarpe Bostone gyvena smuikininkė virtuozė Danutė Pomerancaitė-Mazurkevičienė. Apie Pomerancų šeimą nerašysime — tai viena iš daugelio šeimų, kurios ypač skaudžiai buvo paliestos karo žiaurijų. Danutės tėvas, pirmasis Valstybės operos orkestro smuikininkas, buvo artimas Petrauskų šeimos bičiulis. Laimei, ši meilė privėdė Kiprą ir Eleną karo metu globoti ir įdulkinti jaunutę Danutę. Sekdama Pomerancų bei Petrauskų šeimų tradicijomis, Danutė pasiryžo žengti muzikos profesijos keliu. Likimo dalia, kad eventualiai su savo vyru ukrainiečiu, muzikos

profesorium Juriu, Pomerancaitė atvyko nuolatiniam gyvenimui į JAV.

Danutė dažnai kalbėjo apie Kipro tėvišką globą. Jos pasakojimai bei laišukai visuomet skambėdavo aukščiausios meilės gaida. Net prisimindama Kipro paskutinius gyvenimo metus, kalba su nepaprasta šiluma:

„Deja, paskutiniai Petrausko metai buvo labai liūdni. Jis visai prarado balsą ir regėjimą. Daktarai prirašė jam specialią dietą. Gal kitas žmogus prisilaikytų tos dietos, bet ne Kipras. Jis buvo išdidus, jis negalėjo susitaikyti su senatve. Senatvė ir Kipras — tai du didžiausi prieštai. Net paskutiniaus gyvenimo metais nieko nematydamas, jis vaikščiojo aukštai iškęles galva, lyg žiūrėdamas į dangų. Jis negalėjo nė vienos dienos egzistuoti be teatro. Nieko nematydamas, jis kiekvieną dieną vienas eidavo į teatrą, nepraleisdavo nė vienos repetacijos, nė vieno spektaklio. Jis visuomet rasdavo kelią į teatrą, bet po repetacijos ar spektaklio jis dažniausiai nebe-rasdavo kelio namo. Tai buvo labai liūdna. Jį taip traukė teatras, kad jis dažnai beveik bėgo į teatrą, nežinodamas ir mašinai, ir šviesas“.

„Taip pat paskutiniaus gyvenimo metais jo atmintis labai sušlubavo. Baigusi konservatoriją, aš vienu laikotarpiu deščiau Kijevo konservatorijoje. Tai buvo laikotarpis, kai Kipro sveikata labai sušlubavo. Kai aš atvažiuodavau, jis mane pažindavo tik iš balso, arba rankomis paglostydavo veidą, sakydamas, „O, čia mūsų Danutė“. Po to jis mane klausydavo, „Ką Tu, Danute, darai?“ Aš atsakydavau „smuiku groju“. Jis nepaprastai apsidžiaugdavo, o po penkių minučių vėl tas pats klausimas“.

„Namiė atsikėlęs valgydavo pusryčius, po to eidavo pasi-vaikščioti, o po pusės valandos vėl ateidavo į virtuvę, prašydamas pusryčių. Taip tęsdavosi visą dieną. Kai jam sakydavo, „Kiprai, Tu prieš pusę valandos papusryčiajai“, jis atsakydavo, „Ne, ne, aš esu alkanas...“

„Aš niekad neužmiršiu tos dienos, kai Kiprą laidojo. Šeštą valandą iš ryto mus išbudino labai gaudūs balsai. Tai prie jo lango stovėjo liūdnai nuleidę galvą paprasti kaimiečiai iš Kipro Dzūkijos kaimo ir dainavo liaudies dainas. Visi verkė ir mes verkėme. Kai jį laidojo, tūkstančiai žmonių buvo gatvėse, turbūt nebuvo nė vieno žmogaus, kuris nepergyveno Kipro mirties...“

• Bronius Kviklys. LIETUVOS BAŽNYČIOS. V tomas. Vilniaus arkivyskupija. II dalis. Vilniaus provincijos bažnyčios. Chicago: Amerikos lietuvių bibliotekos leidykla, 1986. 592 psl. Šį veikalą išsamiai recenzavo Jurgis Gliada *Draugo* kultūrinio priedo 1986 m. gruodžio mėn. 20 d. numeryje. Dabar jis jau gaunamas „Drauge“. Kaina — 20 dol.



Kipras Petrauskas su Feodoru Šaliapinu.



Lietuvos Valstybinės operos solistė Antanina Dambrauskaitė su Kipru Petrausku.

Knyga apie pokario meto lietuvių imigraciją į Kanadą

DANGUOLĖ KVIKLYTĖ

Dany, Milda. DP Lithuanian Immigration to Canada After the Second World War. Toronto: Multicultural Society of Ontario, 1986.

Dažnai lietuvių vyresniajai kartai kyla klausimas, kaip galima supažindinti vaikus ir vaikaičius su Lietuva ir jos praeitimi. Jaunesnioji karta, užaugusi užsienyje, sunkiai skaito, rašo ir kalba lietuviškai. Už trisdešimt metų retas bus užsienyje lietuvis (nebet gimęs ir augęs Lietuvoje), kuris laisvai galės valdyti lietuvių kalbą. Jaunesniajai kartai taip pat kyla rūpestis, kas galės užfiksuoti ir užrašyti vyresniosios kartos pergyvenimus, ypač Antrojo pasaulinio karo metu. Kiekvienais metais mažėja tų įvykių liudininkų skaičius. Lietuvių istoriografijoje trūksta rimtų studijų apie Nepriklausomą Lietuvą, Antrąjį pasaulinį karą ir pokarinį laikotarpį. Veikalų trūkumo klausimas dažnai yra iškeliamas lietuvių spaudoje bei suvažiavimuose.

Lietuvių 20-to amžiaus istoriografija buvo praturtinta, kai 1986 metų pradžioje pasirodė dr. Mildos Danytės parašyta knyga anglų kalba — *DP Lithuanian Immigration to Canada After the Second World War*. Dr. Milda Danytė yra anglų kalbos ir literatūros specialistė. 1979 metais Toronto universitete ji gavo daktarės laipsnį iš anglų literatūros. Gavus subsidijas iš Kanados Daugiakultūrinių reikalų departamento Otavojos ir Ontario Daugiakultūrinių istorijos draugijos Toronto, dr. Danytė pradėjo rinkti medžiagą apie lietuvių DP imigraciją į Kanadą ir rašyti straipsnius šia tema. Straipsniai buvo spausdinami *Litūnais* ir *Polyphony* žurnaluose. Taip pat šia tema jai teko skaityti paskaitas Baltų studijų puoselėjimo draugijos konferencijose ir lietuvių Mokslo ir kūrybos simpoziumuose. 1986 metais Ontario Daugiakultūrinės istorijos draugija išleido čia minimą jos knygą.

Knygoje aprašyta ne tik Kanados lietuvių emigracijos istorija, bet taip pat suelkta įdomios medžiagos apie lietuvių pokarinį gyvenimą Vokietijoje. Tyrinėjant ir renkant medžiagą, dr. Danytė teko apklausti daugiau kaip 200 liudininkų ir su jais praveisti 2-3 valandų pokalbius. Taip pat ji gavo leidimą iš Kanados valdžios naudotis „Labour and Immigration“ bylomis ir archyvais. Naudodama šiuos šaltinius, dr. Danytė sugebėjo visą šią medžiagą kruopščiai surinkti ir objektyviai pateikti. Knyga yra gerai parašyta, lengvai skaitoma. Skaitytojas, pradėjęs ją skaityti, nepadės į šalį, kol neužbaigs. Taip pat knygoje randame senas nuotraukas, Lietuvos ir DP stovyklų Europoje žemėlapius. Pasigendama Kanados žemėlapiu, kuris parodytu, kur lietuviams šiame krašte teko dirbti ir eventualiai apsigyventi.

DP Lithuanian Immigration to Canada padalyta į tris dalis. Pirmoje dalyje aprašyta Antrasis pasaulinis karas ir jo pasekmės. Šioje dalyje pateikiama trumpa, bet tiksli lietuvių tautos istorija ir Antrojo pasaulinio karo apžvalga, apibūdinamos vokiečių ir sovietų okupacijos Lietuvoje. Ypač yra įdomus skyrius apie tremtinių pasitraukimą į Vakarų. Aprašomas priverstinis tarnavimas vokiečių kariuomenėje, darbo stovyklose, pramonėje. Surašyti liudininkų pergyvenimai, kai Vokietijos miestai buvo bombarduojami. Viena liudininkė, Irena Varankienė, vaizdžiai pasakoja, kaip Dreseno gatvės ir pastatai virto ugnimi ir kaip žmonės, apdegusius, bet dar gyvus, iš slėptuvių traukė. Kiti liudininkai pasakoja, kaip, rusams užėmus Rytų Vokietiją, teko bėgti nuo rusų į amerikiečių



Dr. Milda Danytė Baltų studijų puoselėjimo draugijos (AABS) suvažiavime Montrealyje 1982 metais su latvių mokslininku Janis Gaigulis.

Nuotrauka J. V. Danio

valdomą zoną. Irena Lukoševičienė prisimena, kaip teko sokti iš vežimo, kuris vežė „repatriantus“ iš Danzigo atgal į Lietuvą, ir kaip ji po ilgų pastangų atsidūrė Vakarų Vokietijoje. Juozas Piečaitis prisimena, kaip vienas vokiečių, rizikuodamas savo gyvybę, įtikino rusų kareivius praleisti juos abu per sieną į Vakarų.

Paskutiniajame pirmos dalies skyriuje yra aprašytos DP stovyklos. Pabrėžiama, kad pokario bėdas ir pramonės netekimas Vokietijoje, trūkumas gyvenviečių, baimė, kad rusai ateityje užims Vakarų Europą, privertė tūkstančius lietuvių ieškoti pastogės kituose kraštuose. Vienas iš patrauklesnių emigracijai kraštų buvo Kanada. Kanados valdžia pasiūlė laikinas darbo sutartis ir daug lietuvių sutiko

važiuoti. Darbas Kanadoje buvo užtikrintas. Be to, Kanada buvo šalia JAV-bių, į kurias daugumas norėjo patekti. Kai kurie lietuvių galvojo vėliau emigruoti iš Kanados į JAV.

Kanadiečiams skaitytojams, perskaičiusiems pirmąją knygos dalį, bus aišku, kodėl lietuvių atvyko į Kanadą. Dr. Danytė knygos pradžioje pabrėžia, kad kanadiečiai karo nėra matę. Karas jiems buvo tik įvykis, kuriame dalyvavo turintys atlikti karinę prievolę kitoje Atlanto pusėje. Kanados gyvenvietės ir gyventojai nenukentėjo nuo karo audrų. Tad dėl šios ir kitų priežasčių kanadiečiams buvo sunku suprasti pokario meto ateivius ir jų atvykimo tikslus.

Darbas ir įsikūrimas lietuviams Kanadoje nebuvo lengvas. Antroje knygos dalyje paaiški-

nami Kanados nuostatai ir pažiūra į imigraciją bei imigrantus. Rašoma, kaip lietuvių dirbo kasyklose, kito miškus, atliko žemės ūkio darbus ir ėjo dirbti tarnais. Gal vieni iš sunkiausių buvo darbai kasyklose arba „Dantės pragare“, kaip vienas knygos skyrius pavadintas. Darbas kasyklose buvo pavojingas. Paminima, kad jaunas lietuvis, Vytautas Miciūnas, žuvo aukso kasyklose, kai ant jo užgriuvo tona akmenų. Pasitaikius progai, daugumas lietuvių paliko darbus kasyklose ir ėjo ieškoti kitų darbų. Dr. Danytė pažymi, kad rašytojas Juozas Kraliauskas nustebo kasyklos savininkus, kai sutarčiai užsibaigus, jis paprašė pratęsimo. Kraliausko tikslas buvo literatūriškai dokumentuoti kasyklų gyvenimą. Eventualiai jis parašė apysaką *Urviniai žmonės*, išleista 1954 metais.

Užsibaigus sutartims, daugumas lietuvių įsikūrė Toronte, Montrealyje, Hamiltone ar kituose pramonės centruose. Paskutinėje knygos dalyje autorė nušviečia, kaip lietuvių kūrėsi įvairiose kolonijose ir bandė įsidarbinti įvairiose profesijose. Aprašomas lietuvių kultūrinis gyvenimas. Pristatomi lietuvių menininkai, kultūrininkai, dvasios vadai, aprašoma jų veikla. Knygos pabaigoje apžvelgiamas Kanados lietuvių gyvenimas po 30 metų. Diskutuojamas lietuvių identiteto klausimas, asimiliacija ir lietuviybės išlaikymas.

Įžanginiame žodyje dr. Danytė užsimena, kad per penkerius metus ji surinko daugiau medžiagos, negu buvo galima sudėti į vieną tomą. Tikėkimės, kad ateityje dr. Milda Danytė galės su mumis šia surinkta medžiaga pasidalyti, parašydama kitą knygą.

sunkusioj aprangoj jos atrodė beveik taip pat, kaip vyrai. Vyksta gerai surežisuotos grupinės ir porinės grumtynės, kovos. Tačiau visame vaidinime — jokio dialogo, tik pavieniai šauksmai, kartais improvizuojami, kaip ir specialiai tam sukurta muzika iš skardžių mušamųjų, pučiamųjų ir poros styginių — su improvizacijos įtarpais.

Per visą vaidinimą, aptilstant kovojančių aktorių triukšmui, girdimas per mikrofoną skaitomas perkurtas minėtos poemos tekstas, kurį sudarė Lisa Barnes, Ray Miller, Robert Hostetter, T. Riccio, Blair Thomas. Trys iš jų patys aktoriai. Muziką sukūręs Steve Hunt, sudarydamas net kai kuriuos mušamuosius instrumentus, kurie yra tarpais kurtinanciai trunkūs. Daug planavimo atlikęs režisierius Thomas Riccio, praveddamas kovas ne vien tarp poatominų žmonių, bet ir su pabaisomis, o scenoje apie 40 aktorių. Bet Riccio tam pasiruošęs — turi magistro laipsnį iš Bostono universiteto.

Aktoriams tenka daugiau reikštis

grupėse. Jie savo vaidmenis atlieka reikiama. Jų tarpe yra su aukštu išsilavinimu. Richard Duslack turi magistrą iš Pietų Kalifornijos universiteto, Annette Hillman turi laipsnį iš Purdue ir Kalifornijos universiteto, George Johnston su bakalaureatu iš Illinois bei Kalifornijos universiteto, Brooke Karzen baigęs Bostono universiteto teatro mokyklą, Margaret Kemp išėjusi iš teatro studijų Northwestern universitete, Lucina Kathman reiškesi televizijoje, Christopher Kubasik studijavo filmus ir teatrą Northwestern universitete, Melodie Rantstrom reiškesi filmuose, Aliza Shalowitz studijavo improvizaciją ir vaidybą Amerikos katalikų universitete, Pennsylvanijos bei Londono universitetuose, Karen Sheridan su magistro laipsniu iš Goodman teatro mokyklos, Julia Smith išėjusi vaidybos studijas Bostono ir Windoro universitetuose, David Van Matre baigęs Illinois universiteto aktorių mokyklą, Maria Weidemann reiškesi televizijoje ir filmuose.

Juoz. Pr.



Dailininkė Jonė Kvietytė „Artists' Colony“ studijoje, Banff Centre of Fine Arts, Banff, Kanadoje, kur ji gyvena ir kūrė tris mėnesius. Chicago Jaunimo centre 1986 m. rugsėjo mėn. 19 d. buvo surišta jos kūrybos veikla.

Jonė Kvietytė-Young

PAVASARĮ NEBUVAU SU TAVIMI
(ŠEKSPYRAS)

Dažnai
einu per savo dienas
kaip žmogus
iš surrealistinio paveikslų:

kartais liepsnos
iššauka iš mano
galvos,
tai vėl — per pusę manęs
bėga vabalai,
o didžiųjų laiko
stalčiai ir lentynos
atsidaro
manyje
visom galimom kryptim.

Bet pavasarį
atsiranda
didelė
keturkampė skylė,
išpjauta vidury
mano krūtinės.

Ji didėja ir didėja,
(tai ganėtinai baugu).

Matau save
tarytum ploną rėmą
aplink šią
didelę kvadratinę skylę.

IŠVYKOS Į KALNUS, VISUOMET

Vėl ir vėl,
ir vėl
aš įbrendu į kalnus —
iki kelių.
Kartais jie (kalnai)
užsidaro virš mano galvos,
ir aš
nugrimztu.
Visada jie (kalnai)
yra
labai gražūs ir
ispūdingi:

fantastiški,
didingi,
dramatiški,
indigo mėlynumo ir
perkirsti pusiau
verdančiais debesimis;
šlapiai blizgantys, juodi
pro didelių snaigijų
uždangą (vasarą ar žiemą)
arba — rožiniai ir geltoni
(kas sukuria auksą)
arba ūkanoti (vasarą ar žiemą).

Bet vienas išpūdis visada toks;
jie (kalnai)
eina
ir eina,
ir eina,
ir eina
visom šešiom kryptim:
į rytus,
vakarus,
pietus,
šiaurę,
aukštyn ir žemyn,
(aukštyn ir žemyn —
labai svarbu),

iki begalybės.

Ir visada,
kai einu per kalnus,
randu apvalią, glotnią
uolą
šalia savo tako,
(šilta — vasarą,
šalta — žiemą).
Aš pasilenkiu prie jos
ir priglaudžiu veidą
ir tada žvelgiu
į rytus —
ir bandau siųsti žinias.

Ir visada
mano širdis iš naujo
sudūža į gabalus,
į mažas aštrias šukes —
labai liūdna
įbristi į kalnus vienam.

GILI ŽIEMA SU ANGELAIS

Pirmiausia aš klausau,
paskui
atsibundu:

ant stogo
girdėti
keistas,
stiprus ir atkaklus
braižymasis ir krebždesys
(energingas labai ir tikslingas).



Jonė Kvietytė-Young

Orchidėjos II

Taip pat girdžiu
slystančius suledėjusio
sniego gabalus,
slystančius nuo stogo žemyn
ir sudūžtančius
ant žemės,
apačioje — — —

Aš atsikeliu,
einu prie lango
ir ištiesiu kaklą,
ir žvelgiu aukštyn — — —

dabar aš matau, kas tai:

ten sėdi (pačioje viršūnėje)
juodas plunksnotas angelas,
ilganagiais pirštais
jis isikerta
į ledą,
ir dideli jo gabalai
slysta ir
dūža apačioje.

Nesibaigiančios žiemos peizažas:
dangus ir žemė (sniegas) —
tamsūs, labai tamsūs — pilki,
tamsiai pilkas, sušalęs į tylą
pasaulis.

Ilgokai žiūriu
į savo stogo keteros
angela:
jis yra atlasinio juodumo, tačiau
jo plunksnos turi
nuostabias raudonas viršūneles (vos matomas),
turiu tikrai atidžiai stebėti —
jo akys —
žvilgantys balti deimantai —
koks nepaprastas,
gražus,
šiuurkštus,
deimantinių akių,
juodu, raudonom viršūnelėm
plunksnų
didžiulis angelas.

Nejaukus reginys —
(peizažas ir angelas).

Ir tuomet aš pamatau daugiau:
čia matyti daugiau angelų,
išsisklaidžiusių šiame tamsiai pilkame
žiemos peizaže:

kai kurie sėdi
ant plikų medžių šakų,
vienas skrenda.
Jis skrenda aukštyn,
pasvires,
(kaip kylantis lėktuvas),
jo kūnas sklendžia įkypai,
tiesus, ilgas ir
sustingęs.

Niekada nemaniau,
kad angelas
gali būti
toks nevikrus.

Šie angelai ir
šis žiemos reginys —
labai keisti,
nes vasara yra
dabar.

Iš anglų kalbos vertė Edita Nazaraite.

Jonė Kvietytė-Young — Calgary mieste, Albertos provincijoje, Kanadoje, gyvenanti ir kurianti lietuvių dailininkė. Yra buvusi išraiškos šokio šokėja. Rašo poeziją anglų kalba. Šiuos jos eilėraščius į lietuvių kalbą išvertė poetė ir taip pat dailininkė Edita Nazaraite, ne per seniausini atvykusi iš Lietuvos, dabar gyvenanti Ed. mokytoja.

Australas, dainuojas lietuviškai

Praėjusių metų gruodžio 7 d. Adelaidės Lietuvių namų salėje tautiečiai — muzikos mylėtojai turėjo retą progą pasigėrėti aukštos muzikos kultūros koncertu — dviejų lietuvių bičiulių: australo solisto Gregory Martin iš Sydneyje ir mūsų vietinės pianistės ukrainietės Irinos Velgush.

Pirmas į sceną įžengė baritonas Gregory Martin su penkiomis „Lieder“ — dainų karaliaus Franz Schubert dainomis. Norisi pažymėti, kad tik gerai išprusę vokaliniam mene dainininkai sugeba išsemti Schuberto kūrybos gilią muzikinę dvasią. Gregory Martin dainas atliko pasigėrėtina ir gryną vokiečių kalba, puikiai ir aiškiai tadaras žodžius. Valentino arija iš Charles Gounod operos „Faustas“, originalo, prancūzų kalba, stebino puikiu vokaliniu ir žodiniu perdavimu.

Žaismingas „Figaro“ iš Rossini operos „Sevilijos kirpėjas“ (itališkai), kurio vokalinė arijos technika solistas įveikė visai lengvai, buvo pagyventas ir estradine vaidyba.

Dainavo ir anglų kalba. Pabaiagai išgirdome keturias Stasio Simkaus dainas. Jos plaukė į klausytojus derama muzikine



Solistas baritonas Gregory Martin su pianiste Irina Velgush po koncerto Adelaidėje, Australijoje.

interpretacija ir... pavyzdinga lietuvių tarsena, gražiai ir aiškiai tartant kiekvieną žodį! Toks kitataučio mūsų dainų atlikimas galėtų tarnauti pavyzdžiu ne vienam mūsų dainininkui. Jei prieš tai kiekviena daina buvo lydimas entuziastingais plojimais, tai lietuviškos iššaukė katučių audra!

Čia pravartu suteikti trumpą 36 metų amžiaus solisto biografiją. Gimė Tasmanijoje. Laimėjęs David Allen Memorial sti-

pendiją, persikėlė į Melbourną ir mokėsi Melbos vardo konservatorijoje. 1973 metais apsigyveno Sydneyje. Čia susipažino su mūsų žinomą „Skrąjojančių vaidila“ — solistu, aktoriumi, režisieriumi... (jau mirusiu) Paulium Rūteniu, pas kurį privačiai tobulino dainavimą. Paties Gregory Martin žodžiais: „Jis mane supažindino su muzikos kultūra, pasaulio literatūra ir menu. Už tai esu jam giliai dėkingas“. Kiek yra žinoma, Paulius Rūtenis

tobulino ir jo pažinimą kalbų. 1982 metais pasirodė Gregory Martin pirmoji įdainuota arijų ir dainų plokštelė.

Žinomas yra ir faktas, kad mūsų dainos grožį skleidžia pasauliui olandų jaunimo oktetas su vadovu P. de Boer, kad Šveicarijos vaikai šoka mūsų tautinius šokius. Visa tai kelia mūsų Tėvynės ir jos meno vardą!

Solistui akompanavusi pianistė Irina Velgush skambino solo kompozitorės Giedros Gudauskienės idomų, besikeičiančių muzikinių nuotaikų kūrinių „Los Angeles vaizdai“. Šeši muzikiniai skirtingi paveikslai. Pagirtinas jos rimtas jų išstudijavimas ir interpretavimas. Ypač įdomus „Kiniečių kvartalas“. Dramatinių garsų kupinas „Žemės drebjimas“, lengvabūdiškas „Holiudadas“ ir aiškiai girdima lietuviška gaida „Lietuvių bažnyčia“...

Abudu koncertantai, ne kartą iššaukti bisuoti, susilaukė auditorijos „standing ovations“. Savo honorarą paskyrė Adelaidės „Moteryų sekcijos“ organizacijai ir Pasaulio lietuvių jaunimo kongresui Australijoje.

Muzikos mylėtojų padėka priklauso mūsų kultūrininkei, visuomenininkei I. Davis, suorganizavusiai šį profesinio lygio muzikos koncertą.

A. Binkevičiūtė-Gučiuviene

Mokslininkas iš Australijos lietuvių bendruomenės

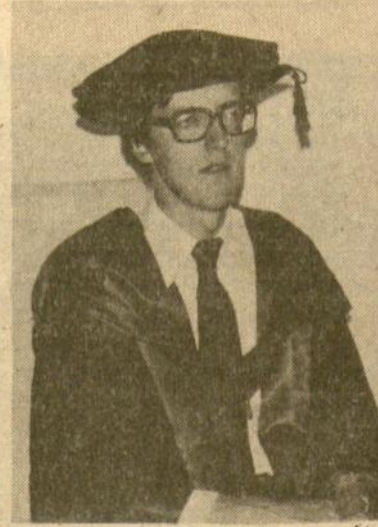
Praėjusiais metais Tasmanijos Hobart universitete studijas baigė ir filosofijos daktaro laipsnį įsigijo botanikas Gintaras Kantvilas. Jo mokslinis darbas buvo studija apie Tasmanijos šlapiųjų miškų kerpes („Studies of Tasmanian Rain Forest Lichens“). Tai sritis, kuri iki šiol beveik nebuvo giliau paliesta.

Gintaras Kantvilas gimė Hobarte 1956 m. sausio mėn. 22 d. Abudu jo tėvai lietuviai — Nina ir Aleksandras Kantvilai. Mokėsi katalikų St. Virgil's kolegijoje, botaniką pradėjo studijuoti Hobart universitete, kurį baigė gamtos mokslų bakalauro laipsniu su garbės pažymėjimu 1979 metais. Toliau tęsė mokslą, siekdamas daktarato, kuris jam buvo suteiktas 1986 m. gruodžio mėn. 5 d. Šalia studijų jis taip pat atliko specialius tyrimo darbus krašto National Parks and Wildlife žinybai apie Tasmanijos šlapiuosius miškus ir pelkėtų plokštakalnių žolės („button grass“). Spausdino straipsnius moksliniuose žurnaluose botanikos temomis bei pranešimus iš savo tyrimų darbų. Prisidėjo prie sudėtinio mokslinio veikalo apie Tasmanijos šlapiuosius miškus paruošimo. Dabar gavo National Research Fellowship stipendiją trejų metų darbui prie projekto: „The classification of Tasmanian rain forest lichen communities and their use as indicators of forest micro-climate, structure and history“.

Šiais laikais, kai ir mokslininkai linksta daugiau prie kompiuterių technikos, finansinių ar ekonominių dalykų, susidomėjimas augalais atrodytų lyg ir nepraktiška ar mažai naudinga. Todėl nenustebtume, jei jaunas daktaras bus gal vienas iš retųjų tos srities mokslininkų. Atsirastis iš jos gal ir nauda, nes, atrodo, kad kerpių evoliucija ir augimas kaip nors rįšasi su oro tarša.

Gintaras vyresniajai Australijos lietuvių kartai yra mažai žinomas, gal, tikriausiai pasakius, pamirštas, nes, nors vaikas ir jaunuolis būdamas dalyvavo lietuviškuose renginiuose, pastaruoju metu, atsidėjęs studijoms ir tyrimams, retai pasirodavo lietuvių bendruomenėje. Jaunesnieji galėtų jį daugiau prisiminti, nes jis prieš kelerius metus dar talkininkavo atsarginiu „Perkūno“ krepšinio komandai ir „Ventos“ tautinių šokių grupei.

Šiaip Gintaras Kantvilas nesitenkino vien tik mokslu, labai daug keliavo, aplankydamas daugybę Australijos vietovių, do-



Dr. Gintaras Kantvilas

mėjosi gamta. O Tasmanija pažįsta turbūt neblogiau, kaip jo dėdė Olegas Truchanas, žymus Tasmanijos tyrinėtojas ir keliautojas, tragiškai žuvęs 1972 metais. Domisi taip pat ir politika bei jos įtaka į žmonių ir visuomenės gyvenimą. Apie lietuviškos bendruomenės reikalus gerai žino iš savo tėvų bei lietuviškos spaudos, kurią nuolat skaito. Mėgsta jis paskaityti ir lietuvišką knygą — ypač pasakas, lengvesnio turinio apysakas, nuotykius. Turi ištiesą rinkinį lietuviškų knygų, kurias, ypač Romualdo Spalio rašytas, su malonumu paskaito po kelis kartus.

Gal protėvių ūkininkų kraujas traukė jį prie žemės darbų. Jis turi įsigijęs didelį žemės sklypą ir valandas praleidžia, sodindamas medžius, krūmus ar daržoves ir stebėdamas jų augimą. Mėgsta ir gyvulius ir nepavargsta, besirūpindamas pulkelį ančių, žąsų ir trejetu avelių.

Dėl ateities jaunasis mokslininkas kol kas didelių rūpesčių neturi. Jis yra gavęs trejiems metams darbą iš Valstybinės tyrimų komisijos suklasifikuoti Tasmanijos šlapiųjų miškų kerpės ir jų panaudojimą klimato tyrinėjimui prie Tasmanijos universiteto. O tolimesnius planus ar darbus dar nėra taip lengva numatyti. Hobarto lietuvių didžiujasi savo bendruomenės nario laimėjimu ir linki šviesios ir produktyvios ateities.

Ma.

• **Religinės skaitybės būrelio, veikiančio Chicagoje, susirinkimas bus sekmadienį, sausio 11 d., 11:30 val. priešpieť Jaunimo centre. Bus tęsiamas pokalbis apie „Krikščionis gyvenime“ leidyklos išleista Joseph Fitzmyer, S.J. knyga *Raktiniai klausimai apie Kristų*. Pasi-skaityti psl. 38-64, kur nagrinėjami klausimai apie Jėzaus palyginimus, pamokslą nuo kalno, stebuklus, Jėzaus krikštą ir jo žodžius Petriui Pilypo Cezarejoje.**

Chicagos teatruose

Sherlock Holmes istorija scenoje

Daugelis amerikiečių mėgsta vadinamas paslaptingąsias istorijas — „mystery stories“, o ypač į jas įsitraukia, jeigu yra toks išradimas seklys, kaip Sherlock Holmes. Tai palenkė Chicagos Absolute teatro grupę pastatyti Paul Giovanni „The Crucifer of Blood“ vaidinimu rūmuose — Theatre Building, 1225 West Belmont, kur trijose salėse tuo pačiu metu būna trys spektakliai. Eiliniam amerikiečiui ta drama dar tuo labiau intriguojanti, kad tai „murder mystery“.

Čia vaidinamą trys britų kolonialinės armijos kariai, 1857 m. budėję Agros tvirtovėje, Indijoje. Jų elgesys su indais — grubus. Godumas — dar ryškesnis. Jie sužino, kad bus maharadžos lobio kraitelė gabenama į saugią vietą. Pamato, kad ją pergabenti pavesta raupsuotajam, kurį juk kiekvienas bijo paliesti — atseit, gabenimas saugus. Tačiau, kadangi paslaptis išaiškinama, raupsuotasis nušaukiamas ir lobiai atsiduria britų karių rankose. O jie padarę nerąsy-tą prieraiką (iš čia „Crucifer of Blood“) laikyti paslaptį, tik tarp savęs dalijantis. Tačiau gobsumas juos palenkia vienas kitą skriausti, per žudynes siekti turto. Sąžinės graužiamas vienas britas ima svaigintis opiumu. Jo tų narkotikų traukimas kiniečio landynėje pavaizduotas su nuostabiu tikroviškumu. Gal tai pati geriausia viso pastatymo scena. Viskas vyksta paslaptinai, tik Sherlock Holmes išaiškina, kad žudynių užkulisiuose yra vieno kario duktė, kuri pati nori lobius pasisavinti.

Pastatymas žiūrovą įtraukia, nors jį nelengva sekti, nes britų indiška anglų kalba, o ano kiniečio gliumi kalba sunkokai pagaunama. Yra tarpais ir šio tokio humoro pro-švaisčių. Lietuviai gal tik įdomu susipažinti su šitokiu žanru, ypač, kad vaidinimas gyvas, nes aktoriai dalyvauja daugelyje pastatymų ir stipriai igudę. Jų vardai: Larry Baldacci, Elaine Carlson, Dameron Carot, David Cameron (su bakalauro laipsniu iš Goodman teatro mokyklos), Joe Dempsey, Paul Engelhardt (su magistro laipsniu iš Illinois universiteto), Gary Lowery, Henry M. Odum (baiges Southern Illinois univ.), Brian Parry, David Puskiewicz, Richard Schrot (baiges Illinois universitetą). Režisierius Warner Crocker yra vienas iš Absolute teatro steigėjų.

Miško fantazija

Bailiwick Repertory teatras ir Chicagos naujų festivalių bendrovė Jane Addams centre (3212 North Broadway) stato pagal Kenneth Graham knygą sudarytą vaidinimą: „The Wind in the Willows“. Jo libretą ir muziką sukūrė pats spektaklio režisierius Douglas Post. Ir reikia pripažinti, kad jam pasisekė. Jis turi patyrimo, nes yra parašęs dainų tekstus ir muziką daugiau kaip 25 pastatymams Chicagoje.

Šiame spektaklyje sužmoginamas miško gyvulių gyvenimas. Čia inscenizuojama ežys, ūdra, lauko pelė, žebenkštė, šermuonėlis, šeškas, rupūžė, kurtis, opšrus, arklis ir kiti. Bet jie nėra izoliuoti gyvulių kostiumais ir gali daug gyvumo į vaidinimą įnešti savo išraiškina mimika, gestais. Drauge su jais į sceną išvedamas teisėjas, smuklininkas, inžinierius, keleivis, policininkas.

Visi jie maišosi, dainuoja solo, duetas, trio ir grupėmis, pašoka lengvus baleto numerius. Skamba įrekiuota muzikos palyda, stiprūs garsiniai efektai (pvz., automobilio katastrofa). Visas spektaklis gyvas, patrauklus, įdomus ir suaugusiems, ir vaikams, pajavirintas humoro įtarpomis, švarus, be jokio vulgarumo. Publika reiškia didelį pasitenkinimą. Aktoriai jauni, bet su patyrimu. Jų čia yra 13. Kai kurie atlieka po keletą vaidmenų. Pasi-ruošę vaidybini praktika, o kai kurie ir gilesnėmis studijomis, pvz., Geoffrey Baer dėsto Chicagos menų akademijoje, Phebe E. Bohart, studijavusi Court teatre, čia iškiliai pasireiškia kaip kurtis. Aktoriai yra ir gerai pasiruošę vaidintojai, ir skambūs dainininkai.

Juoz. Pr.

• **Ivinskis, Zenonas, RINKTINIAI RASTAI. II tomas. Roma: Lietuvių katalikų mokslo akademija. 1986. 723 psl. Kaina — 45 dol. Gaunama „Drauge“.**

Mintys po Teatro festivalio Chicagoje

Būrys kaliforniečių buvome (1986.XII.13) pakviesti atšvęsti losangeliečių gautų Chicagoje „oskarų“. Susirinko Putino veikalo „Valdovas“ aktoriai, Dramos sambūrio rėmėjai pinigų ir recenzijomis, įvairūs tal-kininkai ir Sambūrio bičiuliai per daugelį metų.

Graži aplinka: aukštai kalne erdvus namas, jaukus sodelis, kambariuose gausu paveikslų (daugiausia — dail. Vytauto K. Jonyno) — įsikur tvarka, geras skonis, svetingumo atmosfera. Tai Emos ir Vinco Dovydaičio, Los Angeles Dramos sambūrio pirmininko, namai. Kodėl pas

Dovydaičius? Ar ne jie išvarę grįžo iš Chicago? Po ilgų „Valdovo“ repeticijų — ruošia į kelionę, ten įtemptas darbas (Vincas sunkią rolę atliko, Ema spektaklio drabužiais rūpinosi). Ar ne jie dirbo ir laimėjo? Gal kas kiti, pagerbdami teatralus, jiems turėjo puotą, „oskarų“ šventę suruošti? Bet kas nežino, kad bei Dovydaičių Los Angeles teatralai dabartinėmis sąlygomis neegzistuoja!

Vincas vadovavo pobūviui. Pats pakalbėjo, pasidžiaugė, tada iškviėt „kaltininką“, — „Valdovo“ režisierių Petrą Maželį, dr.

Zigmas Brinkis — rėmėjas, kai kas iš spaudos žmonių; režisierius pakartotinai grįždavo kalbėti: suprantama, išgyvenimų atplūdis.

Kuo tos kalbos įdomios? Kas užkliuvo iš dabarties — Teatro festivalio, ir kokie grūdėliai minčių buri į ateitį?

Džiaugsmas — laimėjom! Vincas Dovydaičis laimėjo geriausio aktoriaus žymenį — „oskarą“, Sigutė Mikutaitytė — geriausios aktorės, Petras Maželis — už režisūrą, dekoracijas, kostiumus...

Dėl kostiumų — kalbėtojai pakabėję ir Emos Dovydaičienės svarbą, ir jos laimėjimą (nors ji ir negavo „oskaro“): pagal režisieriaus pageidavimus ir brėžinius ji pasiūvo visus drabužius.

Visi laimėtojai buvo verti! Matėme juos Los Angeles — premjerų. Sutinkame su čikagiečių nuomone, parenkant juos geriausiais.

Buvo prasitarimų, kad Los Angeles Dramos sambūris galėjo gauti visus „oskarus“... Palauk! Esame įsitikinę, kad kiti teatro sambūriai irgi ko nors nusipelnė; kad ir ten buvo sužibėjusių talentų, naujo stiliaus, įdomių mizan-scenų...

Išsikalbant, pabrėžti šie gyvūniniai dalykai: reklama ir pinigai. O ar nebuvo reklamuota? Ar spauda neskyrė vietos nuotraukoms, trumpoms biografijoms? Kartais tiek teguana ir už viso gyvenimo kūrybą ir darbą.

P pinigai. Remkite pavieniai, nu-teikite Lietuvii Fondą, organizacijas, kad teatrus remtų, nes tai vienas svarbiausių lietuvių gyvavimo būdų. Visa tai tiesa. Bet...kalbėtojai nepamiršo, kad visuomenė labai remia, pripildy-dama sales spektaklių metu; net pageidauja dažnesnių spektaklių. Bendruomenė palaiko teatralų kūrybą; kviečiasi į talką aktorius ir kitų renginių metu: literatūros vakarų, koncertų, minėjimų...

Ko dar nebuvo pasakyta?

Vaišių metu, mačiau, vienas nuoširdus Dramos sambūrio rėmėjas gėrė kelintą stiklą „skačiaus su ledais“ ir vis jaudinosi: kodėl nė vienas kalbėtojas neiš-kėlė, kad šie „oskarai“ — tai išdava beveik 30-ties metų teatrinio darbo Los Angeles mieste? Čia per daugelį metų dirbo Ste-pas Makarevičius, Elena Tumienė, Gasparas Velička, Juozas Kaributas, Dana Mažeikienė; o didžiają minėto laiko dalį — reži-sierė Dalila Mackialienė (Vincas Dovydaičis buvo turbūt visų jos pastatymų aktorius, taigi įgavo gerą patirtį...) Argi šis Dramos sambūris išpruso, iškilo į padan-

Jono Jurašo spektaklis Muenchene

Gruodžio 16 d. Muenchene įvyko naujo Jono Jurašo spektaklio premjera. Kultūros centre Gasteig, eksperimentiniame teatre „Black Box“ buvo pastatyta Čechovo ir Nabokovo apsakymų motyvais paties režisieriaus Jono Jurašo sukurta pjesė „Saengerin und Lebemann“ (Choristė ir perėjūnas). Vaidina vokiečių aktoriai; dailininkas ir kompozitorius taip pat vokiečiai. Pagrindinis scenografinis elementas ir spektaklio metafora — geležinkelio bėgiai, nesibaigiantys kelionė.

Premjeros išvakarėse apie Joną Jurašą ir jo pastatymą rašė dien-raštis *Sueddeutsche Zeitung*. Pra-nešimas iliustruojamas pa-nagrinėto spektaklio aktorių Tan-ja Lukin ir Johannes Wergner nuotraukomis.

Rašytojo Vladimiro Nabokovo našlė, gyvenanti Šveicarijoje, asmeniškai leido inscenizuoti apsakymą „Vikruolis“, kuris iki šiol nebuvo išverstas į vokiečių kalbą.

rž

ges tik per vienerius dvejus metus? Visi sutinka, kad režisierius Petras Maželis gražiai pasidarbavo ir pastūmėjo pirmyn; bet svarbi visų patirtis, visų darbas ir iš praetities.

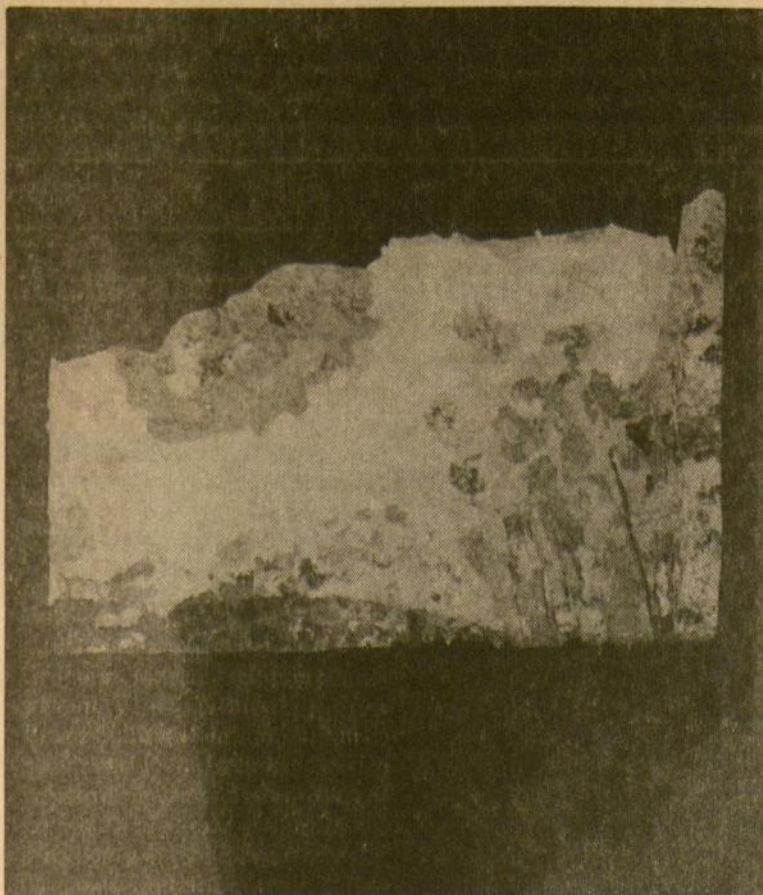
Lietuviuose, deja, įprastas jausmingas vertinimas. Pavyzdžiui, išeina nauja knyga: jau skelbiama, kad — „tokios dar niekad nebuvo, ši reikšmingiausia...“ Gauna kas premiją: o, tai pati viršūnė! Nieko panašaus anksčiau nebuvo! Užmirštami ankstyvieji žingsniai, kuriais dažnai pėda pėdon buvo žengiami. Užmirštami mokytojai, kolegos, pirmtakai, tų pačių idealų žiburiai.

Veikė ir tos garsiai nepasakytos mintys. Puikios buvo vaišės, gerk kiek nori, kalbėk garsiai ar šnibždėk į ausi... Viskas — su gera valia, viskas bendram labui. Išsiskirstėm ir gerai nusiteikę, ir susimastę.

Žinoma, kad reikia remti Los Angeles Dramos sambūrį! Žinoma, kad reikia gerbti teatralų kūrybinį darbą ir palengvinti jų tolimesnės veiklos žingsnius.

Tegu klesti visi išeivijos, kad ir mėgėjiški, vaidybiniai sambūriai ir teatrai. Žinoma, kad Lietuvių Fondas turėtų juos paremti, nes jie iškelia ir aukštumą mūsų dramaturgus, iškelia gražų lietuvišką žodį.

A.R.



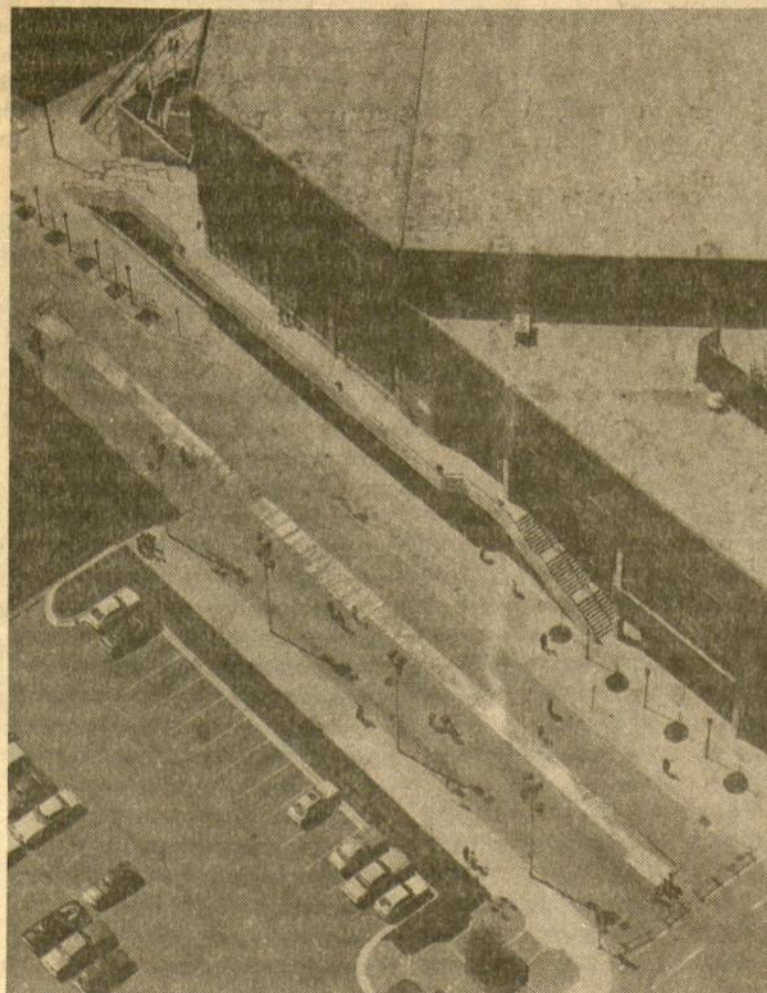
Dailininko Rolando Poškos kūrinyje iš parodos, vykstančios Gilman/Gruen Galleries, 226 West Superior Street, Chicagoje, nuo 1986 m. gruodžio mėn. 5 d. iki 1987 m. sausio mėn. 30 d.

Susipažinimo vakaronė su dailininku Rolandu Poška

Ji rengiama Chicagos Jaunimo centro kavinėje penktadienį, sausio 16 d., 7:30 val. vak. Dailininkas Rolandas Poška lietuvių visuomenei mažai pažįstamas, bet amerikiečių tarpe plačiai žinomas. Gimęs Skotijoje iš lietuvių tėvų, gyvena Rockford, Illinois. Ten jis turi litografijos spaustuve, kurioje spausdina savo ir kitų dailininkų darbus. Jis pasižymėjo kaip gigantiškų paveikslų tapytojas. Jo „From Blue to Blue“ darbas, 270 pėdų ilgio, buvo išstiegtas Rockforde ant Main gatvės grindinio, kur gerai

ji pamatyti buvo galima nuo aukšto namo arba iš malūn-sparnio (žiūr. šiame puslapy dedama nuotrauka). Poškos dabartinius meno kūrinius galima pamatyti Gilman-Gruen galerijoje (226 West Superior Street) Chicagoje, kur vyksta jo paroda iki š.m. sausio 30 d.

Chicago visuomenė yra kviečiama su šiuo lietuviu dailininku susipažinti per rengimą vakaronę Jaunimo centre. Pats dailininkas Rolandas Poška kalbės apie savo kūrybą, rody-s skaidres ir vaizduos.



Dailininko Rolando Poškos kūrinyje „From Blue to Blue“, išstiegtas ant Main gatvės grindinio, Rockford, Illinois.